

УДК 811.112.2'23'373.7'42

Волошук В. І.

канд. філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

КОНЦЕПТ ORDNUNG/ПОРЯДОК І ЙОГО ВЕРБАЛІЗАЦІЯ В ТЕКСТАХ КОРОТКИХ ОПОВІДАНЬ

До типових характеристик німецького менталітету відносяться любов до порядку і чистоти. З погляду інших народів, ця любов носить декілька перебільшений характер. Багатьом відоме твердження «Ordnung muss sein». Порядок мислиться як точність, пунктуальність, акуратність, вміння рахувати (rechnen), повага до наказу, ієрархічність, ґрунтовність і доскональність, цілеспрямованість (zielbewusst), раціоналізм. Існування концепту «Ordnung» в німецькій свідомості корелює з характерними для німецького життя численними розпорядженнями і заборонами, що відображаються у поширеному

використанні в німецькій дійсності заборонного знаку «Verboten» (заборонено). Те, що в англійській мові відноситься до поняття «правила», в німецькій інтерпретується як «заборони». Для німецької культури поняття Ordnung є ключовим концептом. Звичайно ж поняттям порядку насичена і сучасна німецька література.

Глибинна етимологія слова «Ordnung» (від індо-європ. кореня ordo, звідки англ. «order», фр. «ordre», нім. «Ordnung») показує, що воно одвічно споріднено з такими словами, як «організація» і «організм», що означає впорядковану структуру як неживого, так і живого. Ці ж сенси виявляє і стародавня міфологія: архетип порядку пов'язаний з послідовністю часу, чергуванням сезонів, роботою і організацією процесу праці.

У сучасній малій німецькій прозі концепт «Ordnung» вербалізується як за допомогою однокореневих лексем, так і за допомогою інших засобів, таких як чіткий опис ситуації, суворий розрахунок та беззаперечне виконання наказів.

«...denn es besteht eine Anordnung von der allerhöchsten Geschäftsleitung, vom Besitzer selbst nämlich, daß kein Besucher, wer es auch immer sei, schroff behandelt werden dürfe» [1, с. 56]. – «...тому що існує розпорядження вищого керівництва, особисто від власника, що жоден відвідувач, ким би він не був, не повинен терпіти грубощі».

У цьому уривку ми бачимо слово «Anordnung», яке є ніби м'якою формою слова «Befehl», тобто повинно виконуватись беззаперечно.

Взагалі сучасні німецькі оповідання пронизані поняттям порядку. У багатьох випадках це виражається у любові німців до цифр та розрахунків. Дуже показовим у цьому плані є оповідання Петера Вайса «Das schwarze Leben», яке по суті представляє собою чіткий розрахунок скільки харчів, предметів вжитку та грошей потрібно людині щоденно, та порівняння із тим, скільки людина фактично отримує.

«Aber die 1000 Kalorien (wenn es so viele werden) vermögen ihn nicht auf den Beinen zu halten. Er benötigt zumindest 1000 dazu, das bedeutet: er muß ca. 2000 Mark im Monat zusätzlich aufbringen, wenn er nicht verhungern will» [1, с. 32]. – «Але 1000 калорій (якщо він стільки тримає) не зможуть вдержати його на ногах. Йому потрібна принаймні ще 1000, це означає: він повинен додатково мати близько 2000 марок в місяць, якщо він не хоче померти з голоду».

Автор розраховує, скільки калорій має вжити людина, щоб мати змогу не тільки підтримувати життєві функції, але й бути в змозі вести активний спосіб життя.

На морфологічному рівні концепт «Ordnung/Порядок» може також вербалізуватися за рахунок модальних дієслів sollen, müssen, що виражають різний ступінь необхідності: від морального обов'язку до наказу, тобто що мусить робити людина згідно правил, порядку:

«Und dann soll man morgens aufstehen, als sei nichts, und zur Arbeit gehen» [1, с. 104]. – «А потім треба було встати, як ні в чому не бувало, та йти на роботу».

Цей приклад дуже яскраво ілюструє концепт «Ordnung», тому що для передачі необхідності вживається саме дієслово «sollen», що є більш жорстким, ніж дієслово «müssen», яке застосовується як правило для вираження моральної потреби.

На синтаксичному рівні концепт «Ordnung» виражений у рамочній конструкції речення, чіткому порядку слів у реченні в залежності від його типу: у простому реченні дієслово завжди на другому місці, у складнопідрядних реченнях дієслово зазвичай в кінці. Також у реченнях, що відносяться минулого і майбутнього часів, допоміжне дієслово стоїть на другому місці, а смислове дієслово знаходиться в кінці.

«Er merkte, dass jemand gekommen war und nun vor ihm stand, dunkel, leise» [1, с. 34]. – «Він помітив, що хтось прийшов та тепер стояв перед ним, у темряві, тихо».

Отже, концепт «Ordnung/Порядок» вербалізується у сучасній малій німецькій прозі семантично, морфологічно та синтаксично. Семантичну вербалізацію представляють однокореневі слова типу «Anordnung», «geordnet», «ordentlich» тощо та слова, семантично пов'язані із поняттям порядку та ретельного виконання завдань та правил. Синтаксично концепт «Ordnung/Порядок» виражається у рамочній конструкції речень, чіткому порядку слів. Морфологічна вербалізація представляє собою вживання модальних дієслів sollen, müssen.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Vom Nullpunkt zur Wende...: deutschsprachige Literatur nach 1945; ein Lesebuch für die Sekundarstufe [Текст] / Ed. Hannes Krauss, Andreas Erb – Essen : Klartext, 1999. – 289 S.